

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

**«НАУКОВА КОЛЕКЦІЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО
ІНСТИТУТУ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА»**

(за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Початкова освіта в парадигмі Нової української школи : виклики часу»)

ВИПУСК 1

Глухів 2024

УДК 378.4(477.52-21)ГНПУ:[001.891:373.3](082)
Н 34

Рекомендовано рішенням Вченої ради Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 13 від 29.05.2024 року).

Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи : виклики часу», м. Глухів, 25 квітня 2024 року). Випуск 1. Глухів, 2024. 168

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Шерудило Андрій Васильович, кандидат педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології.

Відповідальний секретар:

Вишник Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти;

Члени редакційної колегії:

Бірюк Людмила Яківна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Біліченко Павло Геннадійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту,

Зенченко Тетяна Федорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти,

Собко Валентина Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Пінчук Ірина Олександрівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Мозуль Ірина Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу» (25 квітня 2024 року, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка).

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
© Автори

Непомняща Галина Іванівна	<i>Підготовка майбутнього вчителя до формування математичної грамотності у здобувачів початкової освіти в умовах НУШ</i>	101
Нестерчук Ірина Вікторівна	<i>Розвиток креативного мовлення здобувачів початкової освіти на уроках української мови та читання</i>	102
Ножніцева Марина Леонідівна	<i>Умови використання проєктної технології на уроках в Новій українській школі</i>	105
Номоконова Анна Сергіївна	<i>Реалізація компетентнісного підходу в початковій освіті в умовах НУШ</i>	107
Онишків Зіновій Михайлович	<i>Середовище початкової школи як чинник формування якісної освіти</i>	109
Павлюк Віта Геннадіївна	<i>Психолого-педагогічні засади формування національної свідомості учнів початкової школи в позанавчальній роботі</i>	111
Реуцька Лаккі Вікторівна	<i>Технологія соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми</i>	113
Решетняк Віктор Федорович	<i>Ціннісний підхід в українській педагогічній думці</i>	115
Решетняк Наталія Валеріївна	<i>Волонтерська робота як чинник формування національної свідомості студентів</i>	117
Рудь Марія Юріївна	<i>Роль засобів наочності у формуванні дослідницьких умінь молодших школярів</i>	119
Сахно Оксана Іванівна	<i>Впровадження діяльнісного підходу в практику роботи з педагогами центру професійного розвитку педагогічних працівників</i>	125
Сачко Інна Миколаївна	<i>Ігрові технології, як елемент компетентнісно зорієнтованого навчання англійської мови у початковій школі</i>	128
Солдаткіна Марина Володимирівна	<i>Використання інтерактивних методів на уроках математики для учнів 4-их класів НУШ</i>	130
Солод Ігор Сергійович	<i>Позанавчальна діяльність молодших школярів як засіб формування здоров'язберезувальної компетентності</i>	133
Суржук Тетяна Борисівна, Бісовецька Людмила Андріївна	<i>Застосування елементів театралізації для формування мовленнєвих і комунікативних умінь учнів початкових класів</i>	136
Ткаченко Лідія Петрівна	<i>Риторичні тренінги як засіб розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів</i>	138
Тюльпа Олександр Іванович	<i>Музично-ритмічне виховання учнів початкової школи у процесі музично-виконавчої діяльності</i>	140
Тюльпа Тетяна Миколаївна	<i>Педагогічна взаємодія як основа стратегій соціального виховання в інклюзивному навчальному закладі</i>	142

освіти факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Харків, 05 грудня 2023 р.). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. С. 26 – 27.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ І КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Суржук Тетяна Борисівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової
освіти Рівненського державного
гуманітарного університету,

Бісовецька Людмила Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методик початкової
освіти Рівненського державного
гуманітарного університету

Ключові слова: мовленнєві та комунікативні уміння, елементи театралізації на уроках, ситуація спілкування, діалог.

На сучасному етапі розвитку суспільства особливо значення набуває процес опанування учнями початкових класів української мови як основного засобу спілкування, впливу на пізнавальні процеси та підвищення рівня мовленнєвої культури. Саме тому перед педагогом стоїть завдання виховання соціально активної особистості, яка здатна вільно спілкуватися та правильно користуватися мовними засобами в усіх сферах мовленнєвої діяльності.

Мовлення – це діяльність, сукупність практичних умінь людини, що формуються у процесі слухання, говоріння, читання, письма, власне, це сам процес спілкування, комунікації [3, с. 5].

Оскільки вся система освіти перебуває в оновленому стані, школа потребує вдосконалення методики та методичного процесу формування комунікативних умінь. Одним із методів, який почали активно використовувати на уроках, стала театралізована діяльність здобувачів освіти.

У Типових освітніх програмах мовно-літературної освітньої галузі засвідчується формування широкого кола мовленнєвих і комунікативних умінь учнів початкових класів за визначеними змістовими лініями. Зокрема, змістова лінія «Театралізуємо» слугує розвитку комунікативних умінь учнів, як-от: уміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування; передбачає залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають акторського досвіду, в тому числі імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення тощо [5, с. 45].

Театралізація на уроці, зазначає автор сучасних підручників з української мови та читання І. Большакова, сприяє «зануренню» в літературний твір та формуванню вдумливого читача; вчить уважно слухати та говорити правильно, виразно, доносячи ідеї та емоції до слухачів; формує навички комунікації, взаємодії, співпраці в команді, вчить моделювати різні комунікативні ситуації, обирати стратегії спілкування, імпровізувати; розвиває емоційний інтелект: учні вчать розуміти та відчувати літературних персонажів, зображувати їх, співпереживати їм та висловлювати ці почуття назагал; дає можливість мислити критично [2].

Робота на уроці за означеною змістовою лінією сприяє вирішенню життєво важливих завдань – усвідомленню учнями того, що їхнє мовлення мають розуміти інші, що існують правила, яких необхідно дотримуватися у своїй мовленнєвій діяльності.

Аналіз вправ підручника «Українська мова та читання» (4 клас) авторів І. Большакової, І. Хворостяного [1] доводить, що театралізація на уроці може бути різною. Прикладом роботи щодо навчання учнів уважно слухати та говорити правильно, виразно; формування навичок комунікації, взаємодії, співпраці в команді вважаємо завдання підручника на виконання рольових ігор, створення і реалізації ситуацій спілкування на уроці, складання діалогів та інші.

Застосування рольової вправи «Описуємо ситуацію спілкування із власного життя» з теми уроку «Ситуація спілкування. Стили мовлення» [1, с. 23–25] не обмежується завданнями реалізації змістової лінії «Взаємодіємо усно», тому що увагу учнів необхідно привертати до виразності мовлення (уміння дотримуватися пауз, логічних наголосів, мелодики та інтонування мовлення). Уміння учнів дотримуватися виразності та емоційності в мовленні – крок до розуміння та відчуття літературних персонажів, зображення їх, співпереживання їм та висловлення цих почуттів назагал.

- Парна співпраця у дослідженні ситуації спілкування (рольова вправа):

- *Привіт, Максиме! Як справи?*

- *Чудово, Олеже! Маю добру новину.*

- *Яку?*

- *Мені батьки подарували цілу серію крутезних книг «Навички майбутнього».*

- *Даси почитати?*

- *Авжеж. Успіх гарантований!*

Учні мають зробити висновок про те, що діалог треба вести чітко, виразно, вживаючи слова-звертання і відтворюючи настрій певного персонажа.

- Створення і реалізації ситуацій спілкування [4, с. 38–39]:

Хто спілкується? Режисер і актор.

Де і коли спілкуються? На кіностудії, вранці.

Навіщо спілкуються? Як технічно виконати трюк?

Про що говорять? Про автомобіль.

Складаємо діалог «Режисер і актор»:

- *Олександр Васильовичу, треба правильно виконати трюк на автомобілі.*

- *Розумію. У чому він полягає?*

- *На шосе ви різко гальмуєте, намагаючись об'їхати вантажівку.*

- *Можливо, треба сказати водієві, щоб подав сигнал, коли натискати на гальма?*

- *Так, було б добре. Тому що після гальмування ви маєте вистрибнути з авто, яке загорілося.*

Ситуацію спілкування учні можуть доповнити невербальними засобами.

- Складання діалогу за вправою підручника [1, с. 26]. Завдання вправи – скласти діалог [4, с. 43–44] за ідеєю, висвітленою у тексті Оскара Бреніф'є.

Поради для вдалого усного виступу

- *Ти часто виступаєш перед класом?*

- *Ні. Я не виступаю перед класом щодня.*

- *Чому? Тобі неприємно?*

- *Та ні. Виступати буває приємно, а іноді лячно, тому що слухачів багато.*

- *Тобі важливо знати думку слухачів про тебе?*

- *Авжеж. Тому я ретельно готуюся.*

- *А що треба зробити, щоб усний виступ був удалим?*

– Слід обміркувати тему, скласти план, дібрати матеріал, написати текст виступу.

– Це гарантує успіх?

– Це не все. Успіх виступу залежить від емоцій, добору необхідних слів, жестів, інтонацій, візуальних засобів.

– Зрозуміло. Обов'язково скористаюся твоїми порадами.

Після розігрування діалогу потрібно запитати в учнів: Чи допоможуть такі поради у подоланні страху помилитися, залишатися спокійним під час виступу? Відповіді підкажуть учителеві напрям роботи з подолання труднощів у формуванні комунікативних умінь учнів. Зазначені вміння, що формуються в процесі вивчення розділу «Мова і мовлення», застосовуються молодшими школярами під час опрацювання літературних творів. До демонстрації читання діалогів з художніх творів учні мають готуватися заздалегідь. Наприклад, для читання розмови Ворони і Рака з казки Олени Пчілки «Ворона і Рак» і розуміння того, що допомогло врятуватися ракові, учні мають схарактеризувати застосування улесливих слів і солодкого тону в розмові. Після читання роблять висновок про причини, завдяки яким ракові вдалося обманути дурну ворону.

У початковій школі театралізацію варто застосовувати, поступово ускладнюючи завдання: від простих (відтворити) до більш складних (створити).

Реалізація змістової лінії мовно-літературної освітньої галузі «Театралізуємо» позитивно впливає на розвиток комунікативних умінь учнів; ціннісне ставлення дітей до персонажів, що спілкуються. Залучення учнів початкових класів до творчої роботи з текстами різних видів наближує їх до моральної суті художніх творів, учить розуміти красу літературного слова і надає можливість інтерпретувати сприйняте з метою особистісного самотворення.

Список використаних джерел

1. Большакова І. О. Українська мова та читання : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 128 с.
2. Большакова І. Театр на уроці: практикум для початкової школи. *Освіторія. Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/teatr-na-urotsi-praktykum-dlya-pochatkovoyi-shkoly/> (дата звернення 10.03.2024).
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
4. Олійник С. П. Українська мова та читання. 4 клас. Частина 1. Харків : Вид. група «Основа», 2022. 206 с.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

РИТОРИЧНІ ТРЕНІНГИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ткаченко Лідія Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній освіті Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди